

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

LÊ HỒNG PHONG

TRƯỜNG CA NGUYỄN ANH NÔNG

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Thái Nguyên - 2016

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC**

LÊ HỒNG PHONG

TRƯỜNG CA NGUYỄN ANH NÔNG

Chuyên ngành: VĂN HỌC VIỆT NAM

Mã số: 60 22 01 21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TS. NGUYỄN KIẾN THỌ

Thái Nguyên – 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Kết quả nghiên cứu trong đề tài là trung thực và chưa có ai công bố trong một công trình nào khác.

Thái Nguyên, ngày 28 tháng 5 năm 2016

Tác giả

Lê Hồng Phong

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến **TS. Nguyễn Kiến Thọ** - người thầy hướng dẫn khoa học đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Tôi xin gửi lời cảm ơn tới các thầy cô giáo khoa Văn học, khoa Sau đại học - trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên, các thầy cô giáo Viện Văn học và nhà thơ Nguyễn Anh Nông đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu luận văn này.

Xin trân trọng cảm ơn !

Thái Nguyên, ngày.....tháng.....năm 2016

Tác giả

Lê Hồng Phong

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	2
2.1. Về <i>Trường ca Trường Sơn</i>	4
2.2. Về trường ca <i>Gửi Bill Gates và trời xanh</i>	5
2.3. Về hai trường ca <i>Trò chuyện với cha con Cu Lập Sơn và Lập Thành</i>	6
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu.....	7
3.1. Đối tượng nghiên cứu.....	7
3.2. Mục tiêu nghiên cứu.....	8
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu	8
4.1. Nhiệm vụ nghiên cứu	8
4.2. Phương pháp nghiên cứu.....	8
5. Phạm vi nghiên cứu.....	8
6. Cấu trúc của luận văn.....	9
7. Đóng góp của luận văn.....	9
NỘI DUNG	10
Chương 1: Trường ca Việt Nam hiện đại và sự xuất hiện của Nguyễn Anh Nông	10
1.1. Trường ca Việt Nam hiện đại.....	10
1.1.1. Khái niệm trường ca.....	10
1.1.2. Quá trình hình thành và phát triển của thể loại trường ca trong văn học Việt Nam hiện đại.....	12
1.1.3. Một số đặc điểm của trường ca sau chiến tranh.....	16
1.2. Nhà thơ Nguyễn Anh Nông với thể loại trường ca.....	24
1.2.1. Tiểu sử nhà thơ Nguyễn Anh Nông	24
1.2.2. Sự nghiệp sáng tác của nhà thơ Nguyễn Anh Nông	26
1.2.3. Nguyễn Anh Nông với thể loại trường ca.....	28
Chương 2: Nội dung trường ca Nguyễn Anh Nông	31
2.1. <i>Trường ca Trường Sơn</i> , một cái nhìn đa chiều về chiến tranh	31
2.1.1. Những mất mát, đau thương	31
2.1.2. Khúc ca của muôn đời.....	38

2.2. <i>Gửi Bill Gates và trời xanh, “một thông điệp văn hóa thời kỹ trị”</i>	46
2.2.1. Tình yêu cuộc sống	46
2.2.2. Tình yêu thơ ca.....	53
2.3. <i>Trò chuyện với cha con Cu Lập Sơn và Lập Thành, một mảng màu cuộc sống</i> <i>đời thường</i>	56
2.3.1. Niềm vui bình dị.....	57
2.3.2. Những lo âu, trăn trở	59
2.3.3. Khát vọng tương lai.....	62
Chương 3: Nghệ thuật trường ca Nguyễn Anh Nông	67
3.1. Ngôn ngữ, hình ảnh trong trường ca Nguyễn Anh Nông	67
3.1.1. Ngôn ngữ đối thoại, gần gũi với đời sống.....	67
3.1.2. Hình ảnh thơ.....	71
3.2. Cấu trúc, nhịp điệu trong trường ca Nguyễn Anh Nông.....	79
3.2.1. Cấu trúc	79
3.2.2. Nhịp điệu thơ.....	83
3.3. Thời gian và không gian nghệ thuật trong trường ca Nguyễn Anh Nông	87
3.3.1. Thời gian đồng hiện mang dấu ấn thời hậu hiện đại.....	87
3.3.2. Không gian được chuyển đổi linh hoạt	90
KẾT LUẬN	95
TÀI LIỆU THAM KHẢO	

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Nhắc đến Thanh Hóa là ta nhắc tới vùng đất địa linh, nhân kiệt, nơi giao thoa và chuyển hóa của hai vùng văn hóa: Bắc Bộ và Trung Bộ. Đây cũng là cái nôi sinh thành và nuôi dưỡng cho nhiều tâm hồn thơ cất cánh thẳng hoa, góp phần tạo nên sắc diện cho thi đàn Việt Nam. Khi điểm mặt các nhà thơ xuất sắc là người con của xứ Thanh, ta có thể nhắc tới: Hữu Loan, Nguyễn Duy, Hồng Nguyên, Trịnh Thanh Sơn,... và ta không thể bỏ qua một gương mặt đã khẳng định được tài năng, vị thế của mình trên thi đàn, có những đóng góp không nhỏ cho sự phát triển của nền văn học Việt Nam hiện đại – nhà thơ quân đội Nguyễn Anh Nông.

Nguyễn Anh Nông bước vào làng thơ Việt Nam từ khá sớm. Sau khi đã gặt hái được thành công ở những sáng tác thơ ngắn, anh tiếp tục thử sức với thể loại trường ca. Nguyễn Anh Nông đến với trường ca trong lúc nhiều người cứ ngỡ trường ca không còn mảnh đất màu mỡ để gieo trồng và cho những vụ mùa bội thu, nhưng chỉ trong vòng hơn ba năm, anh đã cho ra đời liên tiếp bốn trường ca: *Trường ca Trường sơn* (2009), *Gửi Bill Gates và trời xanh* (2011), *Trò chuyện với cha con Cu Lập Sơn* (2012), *Lập Thành* (2012).

Trường ca của Nguyễn Anh Nông mới ra đời cách đây khoảng sáu năm, tuy chưa có nhiều khoảng lùi về thời gian nhưng đã thu hút được sự quan tâm của nhiều bạn đọc và nhận được nhiều phản hồi tích cực của các nhà nghiên cứu. Tuy nhiên, đến nay vẫn chưa có một công trình nào nghiên cứu một cách toàn diện và có hệ thống về trường ca Nguyễn Anh Nông. Với mong muốn tìm hiểu những nét độc đáo về phương diện nội dung và hình thức nghệ thuật trong các sáng tác trường ca của Nguyễn Anh Nông để thấy được sự diễn tiến, phát triển của thể loại trường ca nói riêng, sự phát triển của nền văn học dân tộc nói chung đồng thời thấy được vị thế của nhà thơ xứ Thanh trên thi đàn Việt Nam, chúng tôi đã lựa chọn đề tài ***Trường ca Nguyễn Anh Nông*** làm đối tượng nghiên cứu cho luận văn của mình.

2. Lịch sử vấn đề

Tìm hiểu các hướng nghiên cứu liên quan đến đề tài, chúng tôi chủ yếu dựa vào cuốn sách *Nguyễn Anh Nông “Đi từ miền lá cỏ”* (tiểu luận, phê bình) do tiến sĩ Đỗ Thị Thu Huyền tuyển chọn và biên soạn và do nhà xuất bản Quân đội nhân dân ấn hành (2013). Cuốn sách này đã tập hợp những ý kiến phê bình, đánh giá về thơ Nguyễn Anh Nông nói chung và về trường ca của Nguyễn Anh Nông nói riêng.

Trường ca của Nguyễn Anh Nông tuy mới ra đời cách đây gần chục năm nhưng đã thu hút được sự quan tâm của nhiều nhà nghiên cứu, phê bình như: Chu Văn Sơn, Đỗ Thị Thu Huyền, Nguyễn Thanh Tú, Đoàn Minh Tâm, Nguyễn Đức Thiện, Phạm Thanh Khương, Nguyễn Tiên Hải, Phạm Thuận Thành, Trần Sáng, Hòa Diệu Thúy, Đỗ Trọng Khơi, Đặng Văn Toàn, Nguyễn Văn Lai, Nguyễn Thanh Tâm, Nguyễn Hưng Hải, Đỗ Quyên, Nguyễn Bao,...

Trong bài viết: *Những giọt thơ tích tụ nơi thượng nguồn thi cảm*, Đỗ Thị Thu Huyền đã đưa ra cái nhìn khái quát về đặc điểm chung của trường ca Nguyễn Anh Nông với ba nét nổi bật. Thứ nhất là *Điểm nổi bật của bốn trường ca Nguyễn Anh Nông là sự tập trung trong một mạch xuyên suốt. Cái tính chất đối thoại thể hiện rất rõ. “Trường ca Trường Sơn” là đối thoại với quá khứ để giúp nhận chân giá trị, một phần lịch sử đã qua; “Gửi Bill Gates và trời xanh” là cuộc đối thoại đa thanh đầy kiêu hãnh từ một thi sĩ với tỉ phú nổi tiếng toàn thế giới; và “Trò chuyện với cha con Cu Lập Sơn” và “Lập Thành” là cuộc đối thoại với tương lai. Dù với tâm thế nào, trường ca Nguyễn Anh Nông cũng hướng cái nhìn đến một tương lai đầy hứa hẹn* [22, tr.16]. Thứ hai là trường ca Nguyễn Anh Nông có *dung lượng vừa và ngắn với cấu trúc vững* [22, tr.17]. Đặc điểm thứ ba mà Đỗ Thị Thu Huyền nhận thấy ở trường ca Nguyễn Anh Nông là cái nhìn hướng về những điều bình dị. Ở khía cạnh này, tác giả bài viết đã có một cái nhìn khá toàn diện và tinh tế để nhận ra nét mới trong trường ca Nguyễn Anh Nông: *Khác với quan niệm quá trình vươn tới cái đích của trường ca là “tái hiện được những sự kiện, những vấn đề liên quan tới vận mệnh của một cộng đồng, một dân tộc, trong một thời gian và không gian rộng lớn”, trường ca của Nguyễn Anh Nông lại hướng cái nhìn về những điều bình dị. Dù tập trung xuyên suốt như “Trường ca Trường Sơn”, có lúc lại nặng về tính suy*

tưởng, nhiều chiêm nghiệm như “Gửi Bill Gates và trời xanh”; hay nhiều đoạn, phân khúc được dồn nén, tích hợp như “Trò chuyện với cha con Cu Lập Sơn”...tất cả tạo nên một diện mạo phong phú hấp dẫn riêng cho những trường ca của Nguyễn Anh Nông [22, tr.19].

Ngoài ra, Đỗ Thị Thu Huyền còn có phát hiện đặc điểm về thể loại trong trường ca của Nguyễn Anh Nông: *Thơ Nguyễn Anh Nông đa dạng các thể loại, ngay ở trường ca điều này cũng được thể hiện rõ* [22, tr.24].

Nguyễn Thanh Tuấn trong bài *Lối viết tự động tâm linh trong “Trò chuyện với cha con Cu Lập Sơn” và “Lập Thành”* đã mượn lời của các nhà phê bình Đỗ Trọng Khôi, Nguyễn Văn Lai, Đỗ Quyên để đánh giá về thơ và trường ca của Nguyễn Anh Nông: “*thật kinh ngạc về sức bút thơ ông trong những ngày này*” (Đỗ Trọng Khôi), “*là trải nghiệm một cách nhìn sáng tạo, mạnh mẽ và đột phá*” (Nguyễn Văn Lai), “*Như một thành tựu, thơ Nguyễn Anh Nông đã có nhiều điều hơn người ở thể thơ ngắn. Như một khai phá, thơ Nguyễn Anh Nông đang có nhiều điều khác người ở trường ca*” (Đỗ Quyên) [22, tr.170]. Cũng trong bài viết này, tác giả còn có phát hiện độc đáo về hình thức biểu hiện trường ca Nguyễn Anh Nông: *Trường ca Nguyễn Anh Nông còn là kết quả của quá trình giao thoa giữa văn xuôi và thơ* [22, tr.174].

Đánh giá về những đóng góp quan trọng của Nguyễn Anh Nông cho sự phát triển của thể loại trường ca và khẳng định vị thế của Nguyễn Anh Nông trên thi đàn, Nguyễn Hưng Hải trong *Trường ca Nguyễn Anh Nông* đã khẳng định với sự ngợi ca đầy trân trọng: *Nguyễn Anh Nông đã làm một cuộc bút phá ngoạn mục: mấy mươi năm trước còn là tác giả chưa được chú ý lắm thì nay với bảy tập thơ và bốn trường ca ra đời, anh đã thực sự là một tên tuổi “đáng gờm” trong lực lượng vũ trang cũng như trên thi đàn cả nước. Riêng với những đóng góp ở thể loại trường ca, anh xứng đáng được tôn vinh là người “khởi xướng” của việc đi tìm cái đẹp trong quá khứ và những vẻ đẹp thuộc về phía ngày mai. Thơ, trường ca của anh đã và đang nghiêng bút và can dự sâu hơn vào tâm thế thời cuộc* [22, tr.212].

Điểm qua những ý trên, chúng ta có thể thấy các nhà nghiên cứu đã có những đánh giá chung về trường ca Nguyễn Anh Nông. Không dừng lại ở đó, trong bài

viết của mình, các tác giả còn đi vào đánh giá những đặc điểm nổi bật về phương diện nội dung và nghệ thuật trong từng tác phẩm trường ca của Nguyễn Anh Nông.

2.1. Về *Trường ca Trường Sơn*

Trường ca Trường Sơn của Nguyễn Anh Nông đã thu hút được sự quan tâm của nhiều nhà nghiên cứu, phê bình như: Chu Văn Sơn, Nguyễn Bao, Nguyễn Thanh Tú, Đoàn Minh Tâm, Nguyễn Đức Thiện, Phạm Thanh Khương, Nguyễn Tiến Hải, Phạm Thuận Thành, Đỗ Thị Thu Huyền. Nghiên cứu *Trường ca Trường Sơn*, các tác giả đi vào tìm hiểu các khía cạnh về nội dung, nghệ thuật và đánh giá sự thành công của tác phẩm.

Trong bài viết *Cảm nhận về bốn trường ca của Nguyễn Anh Nông*, Nguyễn Văn Lai đã đưa ra nhận xét rất xác đáng: “*Trường ca Trường Sơn*” của Nguyễn Anh Nông trò chuyện với quá khứ hùng tráng của dân tộc, với đại ngàn Trường Sơn, trò chuyện và vinh danh những con người của quá khứ và hiện tại đã làm nên huyền thoại Trường Sơn anh hùng, trò chuyện với cả một không gian và thời gian lịch sử để rồi được chiêm ngưỡng, tôn vinh và hưởng thụ thành quả lớn lao đó [22, tr.194].

Trở lại với bài viết: *Những giọt thơ tích tụ nơi thượng nguồn thi cảm*, Đỗ Thị Thu Huyền đã có những đánh giá về nội dung cảm hứng của “*Trường ca Trường Sơn*”: *Trường ca Trường Sơn* hướng sự chú ý đến chất sử thi, nhằm tái hiện một chặng đường lịch sử dài, một chuỗi các sự kiện tiêu biểu [22, tr.13].

Cùng với ý kiến của Đỗ Thị Thu Huyền, trong bài “*Trường ca Trường Sơn*” ngọn lửa và tiếng hát, Nguyễn Bao cũng đưa ra nhận xét tinh tế: *Cái khốc liệt của chiến tranh cùng với sự quyết tâm của người Trường Sơn đã được tác giả tô đậm bằng những hình tượng khá sinh động, đủ sức khơi gợi cảm xúc cho người đọc, lôi cuốn người đọc hòa vào bản trường ca của Nguyễn Anh Nông* [22, tr.125].

Ở bài *Đối thoại với Trường Sơn*, Nguyễn Thanh Tú đã đưa ra nhận xét: *Đây là trường ca về chiến tranh nhưng không trực tiếp nói đến chiến tranh, nên âm hưởng anh hùng ca không phải là âm hưởng chủ đạo. Nó không thể lấy những trận đánh, những cảm hứng đầy dũng khí đánh giặc làm cái tứ để triển khai hình tượng mà biết tìm đến một điểm tựa vững chãi thích hợp là văn hóa* [22, tr.128 – 129].